

25 jaar Westfriesse Ekklesia Wognum, juni 2025, Kees Swan

25 jaar Westfriesse Ekklesia. Hoe zo Westfriesse? Wat is een Ekklesia?

De Westfriesse schrijfster Renske Jonkman die een aantal boeken heeft geschreven waarin de Westfriesse mentaliteit geschetst wordt, stelt ergens: in mijn herinnering had ik hier altijd tegenwind. Ik kon hem echt vervloeken op die kaarsrechte polderwegen waar geen einde aan kwam. Maar het heeft ook mijn karakter gevormd, en me geleerd door te zetten in een soort stoïcijnse volharding. Een bepaald soort nuchterheid. Want “tegen de wind in lopen geeft je stevigheid, het dwingt je om overeind te blijven. Ik denk dat die wind mij heeft geleerd om te vertrouwen op mezelf. Het helpt om af en toe de kracht van de elementen te voelen en ik denk dat je dat soms verliest als je in de stad woont. Dat je niet voelt hoeveel kracht er in de natuur schuilt. “Op zulke momenten realiseer je je: als mens stel je niks voor. In de stad kun je die enorme kracht onderschatten. In deze omgeving voel je meer bewustzijn over je verbondenheid met de aarde, de leegte”.

Dit wordt ook mooi verwoord door onze eigen Westfriesse dichteres in ons midden Ina Broekhuizen - Slot. Haar wil ik vragen een van haar gedichten voor te dragen waarin de wind een typerende rol speelt:

Een lied over doik

D'r waait een lied over doik
't werd geboren in zee
't komt met water en zout
en de westewind mee
en 't vertelt een verhaal
over bouwe en stroid
over zaaien en oogst
op de wois van de toid...

D'r waait een lied deur 't durp
tussen huize en kerk
en 't zingt van de mens
zo bedroivig an 't werk.
't Glist langs 't rieten dak
bai de skoorstien beneer
over 't geêlstienen pad
en deer neemt 't een keer.

't Waait weg over 't land
en deer danst 't in 't rond
over akkers en gras
over heêl goeie grond.

Over piepers en biet
over veugels en vee
en 't walst bai de wiel
met de gollefies mee.

An 't end van de dag
duikt 't lied skuil in sloôt
want de wind die valt stil
en de lucht die kleurt roôd
d'r komt rust achter doik
en 't riet houdt de wacht
maar 't iele refrain
klinkt nag zacht deur de nacht...

D'r waait een lied over doik
't werd geboren in zee
't komt met water en zout
en de westewind mee
en 't vertelt een verhaal
over bouwe en stroid
over zaaien en oogst
op de wois van de toid.

©Ina Broekhuizen-Slot

Zien we dit ook terug in onze Westfriesse Ekklesia?

Doorzettingsvermogen, verbondenheid met de aarde, volharding, nuchterheid maar ook zelfvertrouwen? En er is niet alleen een Ekklesia hier in Westfriesland – overigens een van de weinige Ekklesia's op het platteland - er zijn op vele plaatsen Ekklesia's. Amsterdam, Eindhoven, Den Haag, Breda en ook in België, Duitsland en Zwitserland.

Wat hebben al die groepen gemeen? Dat zij zich niet meer thuis voelen in de gangbare gemeentes en kerken, maar wel in de Thora traditie willen blijven. Namelijk leven met het visioen van een rechtvaardige wereld. Dat betekent dat we betrokken willen zijn op een komende wereld waar brood en recht en liefde is.

“Liefde, in ons gistend hoog oprijzende liefde – geest die ons tot levend brood maakt voor grote menigten.”, zo horen wij vandaag in de lezing.

In die nieuwe wereld moet 'de gulden regel' gelden. De gulden regel die voor het eerst door Confucius (500 v. Christus) werd geformuleerd, geeft ook uitdrukking aan het ethos van compassie dat centraal staat in de christelijke evangeliën. Jezus benadrukt deze gulden regel ook in de Bergrede: Behandel anderen dus steeds zoals je zou willen dat ze jullie behandelen. Dat is het hart van de Wet en de Profeten: Het enige dat Jezus ons vraagt is dat wij hem volgen. Liefhebben zoals hij heeft liefgehad. De verworpene lief te hebben, de vreemdeling te verwelkomen, de hongerige te voeden, de zieke te genezen, de gevangene te bevrijden. Ons breken en delen straks is oefening voor en voorsmaak van die nieuwe wereld. Een nieuwe wereld van vrijheid en recht. Niet door kracht of geweld, maar door de geest. Geest die ons tot levend brood maakt voor grote menigten. Die Geest is niet iets waarover we in de Bijbel pas op de vijftigste dag na Pasen horen. Al in Genesis 1, in het verhaal van de schepping, wordt gesproken over 'Gods geest die over het water zweefde'. Het woord geest, *ruach* in het Hebreeuws, komt bijna vierhonderd keer voor in het Oude Testament en heeft een breed betekenisveld. Het kan 'wind' betekenen, 'geest', 'adem', 'kracht' of 'levenskracht'. In het Oude Testament wordt met 'Gods geest' altijd zoiets als Gods leven scheppende kracht bedoeld, zijn aanwezigheid in levens van mensen. Er wordt op verschillende plaatsen over gesproken, rondom de schepping, als God de mens de levensadem inblaast, maar ook bij rechters en profeten, die vervuld worden met Gods geest. Die aanwezigheid van de geest uit zich op bepaalde momenten, bijvoorbeeld in het profeteren. Later, in de tijd van de koningen, betekent de aanwezigheid van de geest dat God zich aan de koning verbonden heeft. De geest is er niet op een bepaald moment, zoals bij de profeten, maar is er altijd. De geest 'woont in mensen', ze is gekoppeld aan de verbondenheid met God. De Geest die ons bewoont opdat "ons leven nooit in weer en wind bezwijkt".

In het verhaal over Jezus van Nazareth wordt nadrukkelijk niet gekozen voor de weg van geweld. De weg van gewapende opstand is onbegaanbaar, de machthebbers te groot in getal en te sterk. Een doodlopende weg die onvermijdelijk zal leiden tot catastrofe en dood. De goede weg is de weg die leidt naar het gewenste doel: vrijheid, recht, vrede en brood genoeg. Hiervan herken ik iets in een interview met Jan Pronk, oud minister van Ontwikkelingssamenwerking en speciaal gezant bij de VN. Hij zegt daar: 'Ik hoor in Brussel niemand over vrede, alleen over veiligheid.

Tegenover de toenemende oorlogsretoriek in Europa staat nauwelijks een vredesgeluid. Oud-minister Jan Pronk vreest dat ondoordachtzaamheid Europa in een oorlog stort. 'Blijf in vredesnaam praten.' Ik demonstreer elke donderdag voor het ministerie van Buitenlandse Zaken met ambtenaren tegen de oorlog in Gaza. Toen ze een maandje bezig waren, vroegen ze of ik wilde komen. Eerst zei ik: nee, ik ga niet voor mijn eigen departement, want zo zie ik dat nog steeds, op de grond zitten protesteren tegen mijn opvolgers. Maar toen het kabinet zo over de schreef ging met het verdoezelen van onrecht – door algemeenheden en diplomatieke mistvlagen – in de Gazastrook, zei ik: ik kom toch. Ik houd daar ook geregeld toespraken.' Deze begeestering zien we ook bij de mensen die het kerkasiel in Kampen handhaven. In de mensen die vorige week de rode lijn voor Gaza op het Malieveld getrokken hebben.

Ook als Ekklesia hebben wij niet - niet meer - genoeg aan religieuze algemeenheden. We willen weten hoe wij een klein maar dapper tegenwicht kunnen vormen tegen de dodelijke alledaagsheid die maar voortwoekert van de ene oorlog naar de andere. Daartoe komen we maandelijks bijeen. Wij willen de diepte in, op zoek naar de bron, een stem als van buiten, een stem die ons geweten wekt. We hebben een boek in ons midden, dat daar over gaat. Een verhaal als een stem van buiten. "Want in onze harten welden oude woorden als bronnen". We hebben dat leren verstaan als een Groot Verhaal van bevrijding. Een verhaal dat wil verbinden, bemoedigen en troosten.

In zijn boek 'De fundamenteën' plaatst de acteur en auteur Ramsey Nasr tegenover de chaos van deze tijd een urgent maar hoopvol geluid voor een land en wereld in crisis. Hij gelooft in theater, in schilderkunst en literatuur. Want in de kunst wordt een beroep gedaan op onze verbeelding. Dat is namelijk noodzakelijk: een nieuwe manier om onze samenleving vorm te geven waarin zachte krachten weer de juiste aandacht krijgen. Wij als Ekklesia kunnen ons daarbij aansluiten omdat wij, als religieus geïnspireerde mensen ook leven van de verbeelding.

Progressieven moeten de mysterieuze kant van het leven omarmen. Rechts snapt dat mensen wezens van mythe, droom en fantasie zijn, maar ook progressieve bewegingen zouden zich meer moeten richten op spiritualiteit (volgens Joost Vervoort, die aan de universiteit van Utrecht een onderzoek doet naar spiritualiteit.)

Er bestaat een diepgewortelde scepsis onder progressieve bewegingen jegens deze diepere laag die eigenlijk continu onder alles doorstroomt. Maar om een toekomst te bevechten heb je een toekomst nodig. En die toekomst moet diepe emotionele wortels hebben. Een enorme bron van emotionele energie die tot nu

toe vaak onaangesproken blijft, in ieder geval in de progressieve politiek, is spiritualiteit. In de VS is geloof al decennia een drijvende kracht achter rechtse politiek. Een christelijk-fascistische beweging heeft daar met succes belangrijke politieke posities en macht in de regering verworven. Spiritualiteit en geloof kunnen een angstaanjagende kracht zijn. Mensen die diep geloven, kunnen zo ongeveer alles doen, en vaak veel weerstaan. Geloof kan mensen bevrijden maar ook onderdrukken, zoals we gezien hebben hoe in het vorige weekend de mannen van het SGP vrouwen die politieke verantwoordelijkheid willen dragen wisten terug te dringen in huis, in naam van hun god.

Wat is dan die 'echte' spiritualiteit?

Dat ligt natuurlijk nogal aan je definitie, maar spiritualiteit kan beschreven worden als je één voelen met al het leven. Echte spiritualiteit betekent het leven dienen. Echte spiritualiteit betekent denken, voelen en leven in ecosystemen. Begrijpen dat alles met elkaar verbonden is en dat we er samen voorstaan. Dat er een mystieke samenhang is. Huub Oosterhuis zegt ergens in een interview: 'Mystiek is de vorming van een innerlijke kracht, een tegenkracht tegen de absurde, harde, egoïstische levensleer van het heersende kapitalisme'. Dan vraagt de journalist: 'Die mystieke kracht, is dat een kracht om het vol te houden? Waarin ligt die dan, vind je die bijvoorbeeld in het behouden van een verbondenheid met God?' Huub's antwoord daarop was: 'Dat kan, maar dan moet wel eerst duidelijk zijn over welke God we het hebben. Ik bedoel dan de God die in de bijbel de woordvoerder is van een visioen van een rechtvaardige wereld. Er is geen andere God, dat hebben we toch afgesproken? We hebben afgesproken dat we onder "God" verstaan de stem die uit het vuur roept en uit een brandende wereld. Die oproept tot gerechtigheid en die je stuurt. Als je dan zegt: mystiek is een verbondenheid met die God, niet met een andere, maar met die ene, dan is mijn antwoord op je vraag ja'.

Ik geloof, aldus Huub Oosterhuis, dat bekering in de richting van dat visioen, en vorming van innerlijke tegenkracht, kan beginnen in de liturgie. Dan hebben we het over liturgie, gedichten, liederen, vieringen, stilte-oefeningen en zeg ik: 'Dat zijn kostbare instrumenten'. Ik heb ook bij heel veel mensen zien gebeuren dat dit bewustwordingsproces daar begon.

In de liturgie van onze Westfriese Ekklesia gaan veel liederen over een visioen van vrede, een visioen haaks op de alledaagse werkelijkheid en de gangbare manier van denken. Lieder die 'dwars' zijn, 'ontroerend' of wonderbaarlijk. Soms mysterieus in taal. Voor veel mensen is dat ook de reden om elke maand weer onze Ekklesia te bezoeken.

Wanneer we samen zingen – "met stemmen schorre klare hoge lage" -, is het een gedeeld mysterie, nemen we één taal in de mond, vormen we één Ekklesia. Want wat we zingen, dat geloven wij: Het visioen van vrede, weerspiegeling van "een rijk dat niet van deze wereld is".

In het Griekse "Ekklesia" klinkt het woord "kalein", "roepen" door, en "ek" betekent "uit": Ekklesia dat zijn zij die ergens uit weg geroepen zijn, en ergens naar toe.. Dat woord roept het beeld op van een weg die gegaan moet worden. Het woord 'kerk', roept andere beelden op. Een kerk staat. Een Ekklesia gaat. Gaat. Waarheen?

Als Ekklesia, als religieus geïnspireerde mensen leven we van de verbeelding. Wij willen een visioen levend houden, een nieuwe wereld, een wereld omgekeerd. Een wereld waar liefde heerst. Liefde voor het leven -in jezelf en in de wereld rondom je, liefde voor de mens naast je, liefde voor de mens die jouw hulp nodig heeft, liefde voor de natuur en de aarde waarop we leven, met aan de horizon liefde voor de Levende, de verborgen Oorsprong van dit alles. Het licht dat leeft in jezelf. Laat dat alles tot leven komen in onze Ekklesia, ook in de komende jaren.

Met een beetje Westfriese volharding, nuchterheid, doorzettingsvermogen en zelfvertrouwen moeten wij als Ekklesia dat toch aan kunnen? Zeker als we er op mogen vertrouwen dat door alle tegenwind heen "een Eeuwige hier nu ons adem geeft, om leven dat doorgaat, om dagen van morgen"

Moge het zo zijn